

BEVEZETÉS

A Freud utáni pszichoanalízis egyik legeredetibb s talán legtöbbet vitatott teoretikusa és gyakorlati művelője volt az 1981-ben elhunyt Jaques Lacan. A második világháború utáni francia szellemi életnek e nagy hatású, kiemelkedő jelentőségű – a humán tudományok belső diszciplináris határait nem csupán áttörni, hanem nagymértékben újra strukturálni törekvő – gondolkodója nemcsak Franciaországban hatott és hat: a frankofon országokon kívül számos követője van az Egyesült Államokban, Olaszországban, Spanyolországban, Angliában, újabban pedig német nyelvterületen, sőt, Közép- és Kelet-Európában is (például Lengyelországban, a volt Jugoszlávia országai-ban, valamint Oroszországban). Franciaországon kívül Lacan igazi befogadói nem annyira a pszichoanalitikusok, mint inkább a filozófusok és az irodalomtudósok – több országban működnek azonban lacanista analitikus csoportok is. Magyarországra mindmáig kevés jutott el Lacan életművéből. Eredeti szöveg – a mostani számunkban újraközölt Hamlet-szemináriumon kívül – még nem jelent meg tőle magyarul, s néhány folyóiratcikktől eltekintve érdemi kritika, elemzés sem látott még napvilágot munkásságáról. Az elmúlt másfél-két évben azonban megtörni látszott a jég: Budapesten – a Ferenczi Sándor Egyesület szervezésében – Lacan-szemináriumot tartott egy párizsi lacanista csoport (Jean-Jacques Gorog, Collette Soller, Henri Wachsberger). a hazai Lacan-recepciót nagymértékben elősegíti a "posztmodern" gondolkodás és különösképpen a francia poszt-strukturalizmus (Jacques Derrida, Jean-François Lyotard és mások) iránti egyre növekvő érdeklődés, hiszen Lacan a "posztmodern" egyik nagy (elő)futárának is tekinthető.

Folyóiratunk jelen számát Lacan munkásságának szenteljük. Célunk az, hogy felhívjuk a hazai olvasók (pszichoanalitikusok és más érdeklődők) figyelmét arra, hogy Lacant, aki azt állítja magáról, hogy "elolvasta Freudot", érdemes *elolvasni*. Lacant az érthetelenség aurája veszi körül. Szeretnénk bebizonyítani, hogy Lacan *érthető*, bár kétségtelen, hogy nagyfokú szellemi erőfeszítést kell tennie annak, aki tényleg meg akarja érteni, s az is nyilvánvaló, hogy e szövegeknek többféle, olykor szinte kimeríthetetlenül sokféle olvasata lehetséges. S ha nehéz olvasni Lacant, még nehezebb fordítani. A *Thalassa*

jelen számában közölt három Lacan-szöveg *kísérlet* a fordításra, kísérlet arra, hogy bebizonyíthassuk: Lacan magyarul is megszólaltatható. Bizonyos, hogy az eredeti szövegeknek a francia nyelv sajátosságaira is építő kétértelműségeit, szójátékait, szürrealista utalásrendszerét nem lehet teljesen visszaadni. A fordítás szükségképpen növeli az eredendő homályt, egyúttal bizonyos pontokon értelmezheti is a lacani gondolkodásmód utalásait. Lacan egyes – fanatikus – tanítványai úgy gondolják, hogy Mesterük szövege "szent szöveg", amelynek fordítása is csak egyetlen lehet. Mi azonban nem hiszünk a *Septuaginta* csodájában, éppen ezért szívesen vennénk, ha olvasóink a fordítással kapcsolatos észrevételeiket, javaslataikat megosztanák velünk.

A Lacanról szóló két tanulmány (Erős Ferenc és Füzesséry Éva dolgozata), valamint az Alain Didier-Weill-lel készült interjú azt a célt szolgálja, hogy megkönnyítsük az olvasónak a Lacan életművében és gondolatvilágában való eligazodást. Alekszandr M. Etkind tanulmánya viszont egy kevésbé ismert párhuzamra, a nagy orosz irodalomtudós, Mihail Bahtyin és Lacan rokon törekvéseire hívja fel a figyelmet.

Egy jövődó magyarországi Lacan-recepció egyik legizgalmasabb kérdése, hogy Lacan mit köszönhet – bevallottan vagy bevallatlanul – a pszichoanalízis budapesti iskolájának; hogy például az én fejlődésével, a korai anya-gyermek viszonytal, a "tükör-stádiummal", valamint a nyelvvel kapcsolatos elképzelései hogyan viszonyulnak a budapesti iskola (Ferenczi Sándor, Hermann Imre, Bálint Mihály és mások) elméleti munkásságának bizonyos elemeihez. Alain Merlet és Jean-Pierre Klotz cikke ehhez az összevetéséhez nyújt adalékokat. Külön szeretnénk felhívni az olvasók figyelmét a Lacan 1973-as budapesti útjával kapcsolatos emlékekre (lásd Archívum-rovatunkat).

Számunkat Lacan-életrajz és részletes Lacan-bibliográfia egészíti ki, feltüntetve a róla szóló fontosabb francia, német és angol, valamint a szórványos magyar nyelvű tanulmányokat is.

A szám előkészítésében végzett munkájáért külön köszönetet kell mondanunk Füzesséry Évának (Párizs), aki a franciából fordított szövegek lektoraként nyelvi, terminológiai és értelmezésbeli tanácsokkal látott el bennünket, valamint Jean-Jacques Gorognak (Párizs) és Veress Zoltánnak (Brüsszel), aki az anyag válogatásához nyújtott segítséget. Hálával tartozunk a budapesti Francia Nagykövetség kulturális osztályának, amely anyagilag hozzájárult e lapszám megjelenéséhez.

Erős Ferenc